

Redactie

In het afgelopen jaar, om exact te zijn, 30 juli 2012 is Bhásá met haar eerste editie uitgekomen. Aanvankelijk lag het in de bedoeling om bhásá, tijdschrift voor taal, cultuur 4 keren per jaar te publiceren. De praktijk wijst erop dat Suriname met haar multiculturele samenleving behoefte heeft aan meer culturele informatie **zoals zij dat in haar doelstellingen gesteld heeft?**

Het blad is gelijk daarna in augustus en begin oktober van het vorig jaar verschenen.

In 2013 zal het ook zo zijn omdat 2013 een heel belangrijk jaar voor Suriname zal worden.

We hebben in juni, de herdenking van de Hindustaanse immigratie, gevolgd door de afschaffing van de slavernij, de Javaanse immigratie (samen met de dag der onze inheemse broeders), de dag der Marrons en de Chinese immigratie. In augustus 2013 organiseert Suriname het Carifestagebeuren. Kortom een aantal belangrijke gedenkdagen, waarmee de cultuurteel en traditionele Surinaamse tuin versierd is geworden.

Plaatsen wij Suriname in een socio-cultureel en een historisch perspectief, dan kent ons land een heel mooi en een rijke geschiedenis. Bekijken wij Suriname vanuit de praktijk, hoe wij met elkaar samenleven dan denk ik dat wij samen vredig in een gezegend land leven en met elkaar.

Purāṇā sāl ke bidāi, nawā sāl swāgaṭam. 2012 zeg ik vaarwel en ik verwelkom het nieuw jaar met alle plezier.

Wān switi nāṅgā gezontu nyun yāi Bhāsā wenst u allen het beste in het jaar 2013

De redactie van dit blad

Hoofdverantwoordelijk: Jan S. Soebhag

Medewerkers:

Gaytrie

Audrey

Natasha

Fotocollectie: Jan S. Soebhag (copyright); en Nishá (foto: Suhágin)

Jan S. Soebhag (coordinator)

e-mail: stgbhasa@hotmail.com

yatrie@live.com

jsoebhag@hotmail.com

audrey_koenders@live.com

Telefoon: (597) - 088-264-30 / (597) - 086-076-53

(597) - 089-121-58 / (597) - 087-031-52

Het Bestuur van de stichting Bhásá staat onder voorzitterschap van de heer Jan S. Soebhag.

Communicatie in het Sarnámi

Bát-cit

Les 4

Maiyá: acchá, puráná baris khub thik se bital. Tulog batái sake hai ki hamlog ke nawá baris men, kaigo tiwhár rahigá?

(oke kinderen, het afgelopen jaar is goed verlopen. Kunnen jullie mij vertellen hoeveel feestdagen wij in het nieuwjaar (2013) hebben.

De kinderen: Ji má, (ja, má).

Kamlá: Ji má, ekátgo jon ham jánilá hai (enkele die ik ken zijn): (1) holi ke tiwhár, (2) idul fitr, (3) emancipatie, (4) Javaanse Immigratie, (5) Hindustaanse immigratie, (6) Chinese immigratie, (7) Marrondag, (8) Diváli, (9) Onafhankelijkheidsdag, (10) Boeren kolonisatie auro ekátgo.

Maiyá: isab dinwan ke bolal já hai: wises din (deze kennen wij als bijzondere dagen). Ekar iláwá auro tiwhár ke din hai. Ohu batái sake hai tulog.

Kamlá: Ji má (ja má).

Rámnawmi (herdenking geboortedag van God Shri Rám), Krishna Janamastmi (geboortedag God Krishna), Hanumán Jayanti (herdenking van de geboortedag van Hanumán, devoot van God Shri Rám).

Maiyá: betj, ego Wises din hamlog ke sanskriti ke bare men batái sake hai. (dochtertje kan je een belangrijke culturele dag opnoemen voor dit jaar).

Kamlá: Ji má (ja má).

Hindustáni ke áprvási din (Hindustaanse immigratie dag)

Maiyá: i din Suriname men kab gire hai (op welke dag valt de Hindustaanse immigratie in Suriname)

Kamlá: má har baris pánc tárik jun men i din gire hai. (má, deze dag valt steeds op 5 juni).

Kamlá: má káhe ke hamlog ke cáhi ápan sanskriti aur parampará ke jáne ke. (má waarom moeten wij onze cultuur en traditie kennen).

Maiyá: betj, sanskriti se ek játi yá ek samáj ke pahcan banal rahe hai. (dochtertje, via cultuur en traditie herkent men een cultuurgroep of een gemeenschap). Nahin kahu ke ná báte aur tor pahcán ná rahi (anders ben je 'negers' en men kan jou nergens plaatsen als het om cultuur en traditie gaat).

Aur ek bahut mulya bát hai (en er is nog iets belangrijk). Har ek játi kito samáj men bahut se gyán ke bát rahe hai (elk gemeenschap heeft en kent haar eigen wetenswaardigheden).

In de volgende editie wordt het gesprek voortgezet.

Suhágin (orale traditie)

De activiteiten rond de **Suhágin** traditie zijn heel interessant. Het gaat om een cultureel gebeuren vanuit de orale traditie, die veel voorkomt in het westelijk district Nickerie en weinig tot helemaal niet voorkomt in Paramaribo en elders. Deze traditie werd overgebracht in de periode 1873 - 1916 toen de Hindustaanse contractarbeiders uit India naar Suriname werden gebracht. In de afgelopen 140 jaren dat de Hindustaanse cultuur en traditie in Suriname bestaat, is de Suhágin traditie in haar oude vorm gehandhaafd gebleven.

Na het aflopen van de rituelen nuttigen de vrouwen, prasád. Eten uit een blad van de rood- of rose kleurige tulp is een traditie in Nickerie.

Deze traditie is gekoesterd en verder onderhouden met hier en daar enkele aanpassingen vanwege de omgeving en de ontwikkelingen die de Hindustaanse gemeenschap door de jaren heen heeft meegemaakt. En men beleefd het tot de dag van vandaag als een belangrijke gegeven in die gemeenschap.

(vervolg: derde kolom)

Weliswaar kennen de traditionele gemeenschappen van Guyana en Trinidad deze traditie nog.

Suhágin

De betekenis. (1) een vrouw wiens echtgenoot nog leeft. Bij de oudere generatie zijn deze vrouwen herkenbaar door een vermiljoen poeder (senhur/sendhur) in de haarscheiding. De man wordt hun Suhág genoemd. (2) de andere betekenis vormt de naamgeving van de traditie, waarbij zeven gehuwde vrouwen vereerd worden. In het verleden vereerden de moeders hun zeven gehuwde dochters op een speciale wijze opdat de echtgenoten van de dochters heel lang samen met de dochters leefden. De verering had te maken met een traditie waarbij de echtgenoten van de dochters beschermd werden tegen de dood. Tegenwoordig vervullen ook de schoonmoeders deze rol als hun echte moeders om hun zonen tegen de dood te beschermen.

Een ander verhaal dat deel uitmaakt van deze traditie is dat bij de geboorte van een kind, men het kind meebracht naar het strand (Corantijn polder). De ceremonie rond het kaal scheren van het kind vond ook plaats bij het strand en de vrouwen volbrachten hun traditie van de Suhágin met in achtneming van Suhágin (ke) khawáwe. En er werd wederom de Godin Gangá bedankt en zegen afgesmeekt.

De vraag die gelijk gesteld wordt is: waarom het getal 'zeven'. Bij de Suhágin gaat het om de zeven heilige rivieren, w.o.: de *Gangá* (mba de Ganges), de *Jamuná*, de *Godáwari*, de *Narmadá*, de *Sindhu*, de *Káveri* en de *Sarasvati*. De zeven gehuwde vrouwen worden met de zeven heilige rivieren geassocieerd en vereerd.

Bij deze traditie wordt de godin Gangá aangebeden en zegen afgesmeekt, terwijl de moeders of schoonmoeders van de gehuwde vrouwen ook de nodige asirbád (zegen) geven aan de dochters en schoondochters. De 'moeders' maken prasád (offerandes: mīthá bhāt (zoete rijst), puri (in olie gebakken roti), eten (vegetarisch voedsel) en zoetigheden (gulgullá: zoete bol), enz. klaar. Zij zoeken de mooiste bloemen uit. Nemen wat water en plaatsen brandende wierook. Ze reinigen de plek waar ze hun rituelen gaan volbrengen met wierook. Nadat de 'moeders' hun gebed hebben gedaan en zegen afgesmeekt aan de moeder godin 'Gangá' (de godin der wateren), bespreken ze met gezegend water de gehuwde dochters en schoondochters en met bloemen. Hierna bieden ze hun parsád aan.

Het geheel sluiten ze af met Suhágin ke kháná khawái ke (het geven van voedsel aan de 'dochteren'. Niet altijd komt de pandit om de pujá (rituelen) te verrichten.

Een moeder zegent haar dochter, opdat zij altijd de zegen van de Godin Gangá heeft.

Let wel

Suriname zal in 2013 enkele belangrijke hoogte punten kennen, zoals:

- De Hindustaanse immigratie;
- De Ketj Koti;
- De Javaanse immigratie en de dag der Inheemsen;
- Carifesta;
- De dag der Marrons;
- De Chinese immigratie.

Deel 3: Het Sarnámi en haar achtergronden. *Door (Dr. Theo Damsteegt)*

Het Sarnámi en het Hindi

Deel 3: *De basis van het Sarnámi*
Dr. Th. Damsteegt

Over het Sarnámi schrijft de De Klerk (de immigratie der Hindustanen in Suriname, Amsterdam 1953, 50 e.v.) dat het een algemene taal is, ontstaan door het afsluiten van de verschillen tussen de oorspronkelijk meegebrachte talen, voornamelijk de oostelijke talen Bhojpuri en Avadhi, maar ook wel westelijke talen, en de algemene Noord-Indiase omgangstaal Hindustáni.

In deze Surinaamse taal zijn nog wel enkele karakteristieke vormen gehandhaafd, waarvan hij als voorbeeld noemt Bhojpuri *ham karilá* "ik doe". *Ham dekhli(n)* "ik zag/wij zagen". En *u mári* "hij zal slaan", en Avadhi *u dekhis (hai)* "hij zag en *ham márab* " ik zal slaan". Usarbudh Arya, in zijn proefschrift over de Hindustaanse rituele liederen en volksliederen in Suriname (1968) merkt eveneens het samensmelten van de verschillende oorspronkelijk gesproken Indiase talen op (waarin volgens hem vooral die verbuigingsvormen voorkomen die aan meer dan een van die talen eigen zijn), maar noemt naast het Avadhi en bhojpuri ook merkbare invloed van het Magahi (eveneens een oostelijke taal) op het Sarnámi, zonder daarvan voorbeelden te geven.

R.M. Marhe (Waarom toch die emancipatie.....1979) vermeldt oost-Avadhi en Noordwest-Bhojpuri als de wortels van het Sarnámi, terwijl S. Kishna (De talen van Suriname, Muidenberg 1983) invloed van vooral Bhojpuri, Avadhi en Hindustáni noemt, waarbij het Bhojpuri de basis vormt van het Sarnámi, maar invloed van het Avadhi blijkt uit bijvoorbeeld de vorming van de derde persoon verleden tijd op *-is* (zie boven) en de verlengde vorm van het zelfstandig naamwoord op *-auna* (b.v. *kuttauna*). De meningen komen dus niet helemaal overeen, en wanneer we bovendien de door deze auteurs karakteristiek genoemde werkwoordsvormen nagaan, dan blijkt dat alleen *ham karilá* typisch Bhojpuri is. De overige geciteerde vormen komen, zoals we hieronder zullen zien, ook in andere Noord-Indiase talen voor. Voldoende aanleiding dus om de herkomst van het Sarnámi wat meer in detail te onderzoeken.

De methode die zich het best daartoe leent, is in dit geval het vergelijken van verbuigingsvormen.

Als twee talen een zelfde uitgang hebben voor bij voorbeeld de derde persoon verleden tijd, dan neemt men aan dat dat geen toeval kan zijn, en we hebben hierboven al gezien hoe deze methode gebruikt is, om invloeden op het Sarnámi aan te tonen. Het vergelijken van de woordenschat is minder geschikt, omdat volledige woorden makkelijk uit een taal in een andere geleend blijken te kunnen worden, en dan geen verwantsschap aantonen. Voor een vergelijking op het punt van de klankleer zijn noch voor het Sarnámi noch voor verschillende Indiase talen voldoende gegevens bekend. Toch is ook het vergelijken van verbuigingsvormen niet vrij van problemen. Bij het raadplegen van de (soms tamelijk verouderde) handboeken van de Indiase talen en dialecten blijken de gegevens over bepaalde talen/dialecten niet altijd overeen te komen. De hier gebruikte gegevens zijn echter zo goed mogelijk gecontroleerd, en twijfel gevallen zijn buiten beschouwing gelaten. Voor bepaalde vormen bestaan ook niet alle talen voldoende gegevens, ook die zijn niet in het onderzoek betrokken. Bovendien is naar het Sarnámi zelf nog veel te weinig onderzoek gedaan. De hier gebruikte gegevens zijn ontleend aan A.B. Huiskamp, Soeroe se soeroe kar (Paramaribo deel 1, 1978, 2, 1980) en aan een eerste analyse van de Sarnámi teksten in het door Jitnarain geredigeerde blad Sarnámi.

Onderzoek naar het in Suriname en/of Nederland in feite gesproken Sarnámi ontbreekt verder nog geheel, evenzo dat naar dialecten van het Sarnámi, zodat met dialectenvormen geen rekening gehouden is. Hoewel vooral voor het Magahi de gegevens ernstig tekort schieten, zijn wel de dialectvormen van de Indiase talen zoveel mogelijk in het onderzoek betrokken. Als bijvoorbeeld blijkt dat een bepaalde vorm in oostelijke talen gebruikt wordt, en in de oostelijke dialecten van een taal die direct ten westen van deze talen gesproken wordt, dan wordt de vorm hier geacht niet te behoren tot die meer westelijke taal (het feit wordt overigens wel genoemd). Tenslotte, af en toe zal gewezen worden op parallellen tussen het Sarnámi en andere vormen van emigranten-Hindi, maar ook daarvoor staan nog niet voldoende gegevens ter beschikking. Het onderstaande is een weergave van voorlopige onderzoeksresultaten; een meer definitieve versie, met uitgebreide literatuur en bronnen-opgave, zal over enige tijd in het Engels verschijnen.

Een uitgangspunt voor het onderzoek naar de basis van het Sarnámi bestaat in de vorm van de de gegevens die beschikbaar zijn over de streken waaruit de Hindustanen afkomstig waren, en die zijn samengevat door De Klerk (45 e.v.). In de districten van de United Provinces (nu Uttar Pradesh) en Bihar die volgens De Klerk de meeste

Vervolg Het Sarnámi en haar achtergronden. *Door (Dr. Theo Damsteegt)*

contract-arbeiders voor Suriname geleverd hebben (waarbij Uttar Pradesh overheerste), worden de volgende talen gesproken. Avadhi in Gonda, en in Fyzabad en Jaunpur, waar echter ook (West-) Bhojpuri gesproken wordt. Bhojpuri in de twee juist genoemde districten, en in Gorakhpur, Basti, Banares, Azamgarh, Ghazipur, Ballia (alle in U.P.) en (in Bihar) in Sarnan en Shahbad, Maithili in Darbhanga (Bihar) en Magahi in de districten Patna en Gaya (Bihar). In het district Muzaffarpur worden Bhojpuri en Maithili gesproken, en treedt een mengvorm van deze twee talen op. De vier genoemde oostelijke talen, Avadhi, Bhojpuri, Maithili en Magahi moeten dus in ieder geval bij het onderzoeken betrokken worden. Omdat een geringer aantal immigranten uit westelijk Uttar Pradesh afkomstig was (De Klerk noemt b.v. Agra), moet ook rekening gehouden worden met westelijke talen: Braj en Kanauji. De aantallen immigranten uit andere gebieden van India (o.a. Rajasthan, Panjab) lijken te gering geweest te zijn om veel invloed te kunnen uitoefenen op het taalgebruik, al zal voor Sarnámi vormen die niet in de genoemde talen van Uttar Pradesh en Bihar voorkomen wel bekeken moeten worden of ze in andere Indiase talen bestaan. Wel moet tenslotte overeenkomst met de algemene Noord-Indiase omgangstaal Hindustáni, en met het standard-Hindi/Uru nagegaan worden. Een zeer schematische weergaven van de onderlinge geografische positie van de genoemde talen, van west naar oost en noord naar zuid:

Braj – Kanauji – Avadhi

Avadhi – Bhojpuri – Maithili

Bhojpuri – Magahi

Markante uitspraken van Santrám Khusiál

Santrám Khusiál is geboren op 2 augustus 1947. Sinds 2006 is hij voorzitter van de stichting Mátá Gauri, gevestigd aan de kwattaweg no. 321A. Hij wordt vaak genoeg uitgenodigd om bij rouwplechtigheden toespraken te houden of een inleiding te verzorgen die betrekking heeft op onderwerpen ter zake de dood, wedergeboorte, de rouwactiviteiten die in dat kader plaatsvinden.

Zijn markante uitspraken hebben betrekking op o.a. de Sanátan Dharm, de geschreven teksten die hij citeert uit de belangrijke Hindu geschriften en de activiteiten rond de rouwplechtigheden in de praktijk bij de Sanátanis.

Zijn mening druipt tegen de huidige rouwdiensten die heden ten dagen plaatsvinden. Tijdens het interview dat Jan Soebhag op 8 augustus jl. (2012) van hem afnam ter zake de onderwerpelijke aangelegenheden, spitste hij het gesprek op o.a. **srád kriyá** (rituelen) , de **dachiná** van de pandit (geschenk aan de pandit) en de kwestie die als **dán** (giften aan armen of behoeftigen). Hij had enkele boeken meegenomen om daaruit te citeren ter verduidelijking van hetgeen hij zegt, hij uit de belangrijke geschriften haalt en niet uit de duim zuigt. Het eerste wat hij zei, was dat de karamkánd tegen het einde van de dwápar jug (tweede tijdperk bij de Hindus) samengesteld werd door verschillende Rishis (zieners) als **sodas upcár** (16 ingrediënten die geofferd worden, dan wel gebruikt worden tijdens de rouw riten). Deze gedachte werd o.a. door **swámi Dindayál** verkondigd.

Het doel hiervan was om de relatie mens en de almachtige met elkaar te verstevigen. De nakomelingen van de Rishis stelden zich op als brahmanen. Hij vervolgde zijn gesprek door een tekst uit de **Shrimad Bhágwat Gítá** te citeren (deel 4, vers 13) en vertaalde het als volgt: iemand die wereldlijk (universele) en spirituele kennis bezit en zijn daden ook op dat niveau richt, zit noemt zich **brábhán**. Uit 16^e vers van hetzelfde deel vertaalde hij het vers door te stellen dat iemand die zijn lusten en wensen door middel van spirituele kennis kan vernietigen wordt **pandit** genoemd.

De hedendaagse pandits zijn **karamkándis** of **parohiti karamkándis**. Zij verrichten op een eenvoudige wijze **pujás** (kerkdienst, waarbij offers aan de verschillende goden gebracht worden). In verband met de rouw rituelen sloeg hij zijn Ramáyan open (Ádi Ramáyan) en las een stuk daaruit: '**gor paksh gyárasí din jáná, kin Bharat dasgátr vidháná**' en '**dwij-hi dán din-hewu bahut bhánti, tistre din bhayi tehri shánti**'

(vervolg) Markante uitspraken van Santrám Khusiál

Hij gaf enig uitleg m.b.t. de tekst: **gor paksh** = moment (tijd, situatie) uit de astrologie / **gyárasí** = 11^e dag na het overlijden heeft Bharat de dasgátr kriyá gedaan; **dwij-hi dán** =giften aan de aanwezige arme brábhans en de armen gegeven. Hierna volgt de 'tistre din bhayi tehri shánti' = vanuit de dasgátr wordt uitgerekend de 3^e dag, de zo geheten tehri ofwel op de 13^e dag de shánti (*Betekenis*, afkomstig uit het sanskriet: 'rust'; 'innerlijke vrede') rituelen uitgevoerd. Deze gegevens komen uit de literatuur.

De persoon die de rituelen uitvoerde, kreeg aanvankelijk de nodige dachiná (giften) als beloning. De familie gaf ook wel wat meer als waardering voor het werk dat werd uitgevoerd om de overledene de nodige rust en vrede te bezorgen. Door de jaren heen heeft zich in de praktijk een vervelend moment plaatsgevonden, namelijk: met de invoering van de munt (geld) werd naast de dachiná ook meegenomen en de dán is 'ingekapseld'.

Traditie getrouw had men dan de volgende gewoonten overgenomen: dachiná bestemd voor de brábhán, de munten (die kwam erbij) en ook de andere waarderingen in goederen (afkomstig van de dierbaren van de overledenen (werd als dán niet meer aan armen overgedragen, maar door de brábhans c.q. de pandits zelf geaccepteerd).

Concreet zien wij het volgende gebeuren in de praktijk. de dán, die oorspronkelijk bestemd was als gift voor de armen, werd meegenomen als traditie en thans worden er regels vastgesteld wat er in de 'dánlijst' moest voorkomen, bestemd voor de persoon (de brábhán of pandit, zoals wij ze noemen) die de rituelen uitvoert. Dán, zoals het vroeger voor de armen bestemd waren vindt niet meer plaats.

De filosofie achter de dán bij marni (sterfgevallen)

De dán zoals deze tegenwoordig verplicht gesteld wordt door de parohiti karamkándi (*pandits*) is ooit in hogere kringen (*hoven*) ontstaan, waarbij men voor de ziele rust van de overledene (*het maakte niet uit wie of wat hij was*. In zijn naam gaf men giften en almoezen aan de armen en behoeftigen, opdat de Here hem zegende).

In de lagere regionen van de samenleving hadden de parohiti karamkándi (pandits) deze handelingen na gevolgd.

Volgens de heer Khusial moeten wij de ware toedracht niet uit het oog verliezen. De dán moeten wij niet aan de pandits geven maar aan de armen en behoeftigen. Hierdoor wordt er meer zegen afgesmeekt voor de overledene, in wiens naam de giften en almoezen verdeeld worden.

De pandits zijn tegenwoordig niet de behoeftigen die almoezen en giften moeten ontvangen. Als prdikant en priester ontvangen zij als het ware een volledige loon voor elke activiteit die zij bij een gastheer verrichten. Voor een eenvoudige kathá (recitatie uit een heilige boek) ontvangen zij Srd. 100,- en meer per dienst. Als men minder geeft komen ze niet meer bij de persoon. Bij huwelijken ontvangen zij SRD 250,- – SRD. 500,- . hetzelfde of meer geldt bij sterfte gevallen, terwijl ze ook nog gouden vingerringen opeisen met verplichte dán, zoals deze hieronder staat aangegeven.

Dánspullen:(1)beddelaken (2prs), (2) 2 stuks kussenslopen, (3) Dhoti (de zogeheten lendedoek), (4) onderhemd, (5) onderbroek, (6) 1 paar sokken, (7)overhemd, (8) slippers (schoeisel), (9) borden, glazen en lepels, (10) paraplu, (11) sári, (12) curiyá (armband), (13) sluier (punten 11-13 indien een vrouw komt te overlijden), (14) een lamp (in de moderne tijd praten wij over elektronische of schemerlampen), (15) goud in de vorm van sieraad (vingerring), (16) schape vacht, en andere dingen die men alsnog wenst te schenken (zie ook: *Priesterraad Congres 2 mei 2010, Lokatie: Zaal 'Ons Huis'/Tijd: 14.45 uur, Beatrijnsstraat 120 Den Haag*).

De heer Khushial is niet tegen giften en almoezen, maar stelt dat de diep bedroefde familie de giften en almoezen aan de armen en behoeftigen moet geven in plaats van aan de pandits, omdat zij voor de bewezen diensten loon ontvangen. En volgens Khusiál moet er hierin een verandering komen. Als een familie geen SRD. 4000,- (minimaal) heeft, moeten zij het geld van ergens halen of lenen om aan de laatste eerbewijzen te kunnen voldoen. Een ander bijkomstigheid is dat verschillende leden (bepaalde leden) van de verschillende kerkgemeenschappen (*alle groepen*) vanwege de staat een tegemoetkoming ontvangen (zie de beschikking van de Minister van Binnenlandse Zaken van 26 juni 2004 no. 4777, houdende vaststelling van beleidsrichtlijnen en dienstvoorschriften t.b.v. geestelijken in overheidsdienst/ in totaal 15 pandits van de Sanátan Dharm volgens deze beschikking).

In Suriname zijn er veel pandits heel veel sociaal, cultureel en religieus werk verrichten, naast degenen die alleen voor 'geld' gaan. *Als individu heb je het recht om voor jezelf te denken en te leven, maar als mens heb je ook andere verantwoordelijkheden en verplichtingen jegens de mens.*

(Vervolg) Deel 4 van de Romaanse spelling van het Sarnámi(een beknopte uiteenzetting van de vastgestelde spelling) (Bijlage, behorende bij de Resolutie van 15 juli 1986 no. 4562)

2.4. Opmerkingen

2.4.1. Twee klinkers

In bepaalde werkwoordsvormen komen klinkerscombinaties voor, die – hoewel ze twee afzonderlijke klinkers zijn –toch vrijwel als een tweeklank worden uitgesproken.

- ÁE (in werkwoordsvormen, bestaande uit stam plus ‘e’: kháe (eten), sastáe (goedkoop worden), turáe (geplukt worden),barbaráe (mopperen), bhun bhunáe (mompelen), naar analogie van: kare (doen) bole (zeggen):
- AO (in werkwoordsvormen bestaande uit stam plus ‘o’): áo (kom), gáo (zing),sariyáo (regel), garmáo (verwarmen), karáo (laat doen); naar analogie van : dharo (leg, zet), khelo (speel);
- EO (in werkwoordsvormen, bestaande uit stam plus ‘o’: leo (neem), deo (geef), kheo (roeï); naar analogie van: hare (blijf), máro (sla);
- EI (in werkwoordsvormen bestaande uit stam plus ‘i’ of stam plus ‘is’): u lei (hij/zij zal nemen), u dei (hij/zij geven), i khei (hij zij zal roeien): u leis (hij/zij nam); u deis (hij/zij gaf, u kheis (hij/zij roeide), naar analogie van: u cali (hij/zij zal lopen), u dekhi (hij/zij zal zien); u likhis (hij/zij schreef), u turis (hij/zij brak).

Het komt dikwijls voor, dat – terwille van een soepele uitspraak – tussen twee klinkers een ‘y’ of ‘w’ wordt ingelast. Aangezien deze klanken duidelijk hoorbaar zijn, dienen ze ook te worden geschreven: b.v: takiyá (kussen), kahiyo (ooit), tore liye (voor jou), cauraiyá (een bladgroente: kleine klaroen), bakuwá (bacove), kauwá (kraai), bauwáe (ijlen), khodauwal (gewroet).

2.4.2. Diacritische tekens

Met betrekking tot de diacritische tekens geldt de algemene regel, dat deze slechts wordt gebruikt, wanneer er zodanige fonologische opposities voorkomen, dat door het ontbreken ervan de leesbaarheid ernstig zou worden geschaad. Vadaar dat alleen de lange klinker á met een diacritische teken (‘accent aigu’) is aangeduid. Evenwel staat het de taalgebruikers, die om de een of andere reden behoefte daartoe gevoelt, vrij om ook de andere lange klinker (í, ú) met een ‘accent aigu’ te schrijven; alsook om bij klinkernasalering de ñ van een diacritische teken (nl. een horizontale streep onder de letter) te voorzien; b.v.: tír (pijl), hardí (gelewortel, kurkuma), ham haí (ik ben); tú hai (je bent), amrúd (guave), túre (breken, plukken); kaháñ (waar), aisahíñ (op deze wijze), kanhare (kreunen), saunpe (toevertrouwen), bhainjs (buffel).

Trouwens, in standaardiserende werken (handleidingen, woordenboeken, grammaticaboeken) – waar nauwkeurigheid van weergave een primair vereiste is - zal zulks toch het geval zijn. En aan de andere kant ligt het in de lijn der verwachtingen, dat hij de schriftelijke hantering van de ‘Romaanse spelling van het Sarnámi’ in het leven van alledag de diacritische tekens minimaal zullen worden gebezigd; en wel alleen in die gevallen, waar de weglating ervan gemakkelijk tot een verkeerde uitspraak aanleiding zou kunnen geven.

3. Medeklinkers

3.1. Niet-geaspireerde, niet-retroflexe consonanten

3.1.1. De letters ‘Y’, ‘J’ en ‘C’

De letter ‘Y’ wordt gebruikt voor de weergave van de consonant **य** (uitgesproken als in Nederlands ‘j’ jaar, biljet), in woorden als yár (vriend), nariyar (kokosnoot), kariyá (zwart), tayár (gereed), piyariyáe (vergelen).

De letter J wordt gebruikt voor de weergave van de consonant **ज** (uitgesproken als in Engels ‘dj’ in jungle), in ján (leven), anjor (licht), ájá (vaders vader), kágaj (papier), jaháj (schip).

De letter C wordt gebruikt voor de weergave van de consonant **च** (uitgesproken als in Nederlands : tjilpen, broetjes), in woorden als : cor (dief), caná (kekererwten), sac (waar), caknácur (gruzelementen), cakconi (verblindng).

3.1.2. De digrafen ‘sh’ en ‘ng’

De digraaf ‘sh’ wordt gebruikt voor de weergave van de consonant **श** (uitgesproken als in Nederlands: meisje, chef), in woorden als shabd (woord), shádi (huwelijk), shánti (vrede), sharmindá (beschaamd), áshá (hoop). De digraaf ng wordt gebruikt voor de weergave van de consonant **ङ** (uitgesproken als in Nederlands: bang, zingen, denk), in woorden als: máng (haarscheiding), mánge (vragen, willen), range (kleuren, verven), ungari (vinger), bahangi (juk); echter alleen n voor een k of g: sanká (zorg, twijfel),

pankhá (waaier, ventilator); ranging (kleurig), sanghat (gezelschap).

3.1.3. Andere consonaten

De letter ‘K’ wordt gebruikt voor de weergave van de consonant **क** in woorden als: káká (vaders jongere broer), akelá (alleen), talak (tota), kokuwá (eend), kakahi (kam).

De letter ‘G’ wordt gebruikt voor de weergave van de consonant **ग** (uitgesproken als in Engels: goal, big), in woorden als: godi (schoot), garam (warm), áge (vooraan), log (mensen), gungunáwe (neuriën).

De letter ‘T’ wordt gebruikt voor de weergave van de consonant **त** in woorden als: tár (draad; telefoon), tor (van jou), latá (rank), nato (anders), totaráe (stotteren).

De letter ‘D’ wordt gebruikt voor de weergave van de consonant **द** in woorden als: dil (hart), admi (mens), didi (zuster), dagdagahá (twijfelachtig), durduráve (wegjagen).

De letter ‘N’ wordt gebruikt voor de weergave van de consonant **न** in woorden zoals: nák (neus), páni (water), náná (moeders vader), bhanbhanáe (zoemen, gonzen), ganganáe (kippevel krijgen).

De letter ‘P’ wordt gebruikt voor de weergave van de consonant **प** in woorden als: pás (dichtbij), tope (bedekken), báp (vader), pápi (zondaar, parparáe (zeuren).

De letter ‘B’ wordt gebruikt voor de weergave van de consonant **ब** in woorden als: bas (genoeg, macht), kab (wanneer), saber (ochtend), bábu (meneer), bakbakáe (onzin uitkramen).

De letter ‘M’ wordt gebruikt voor de weergave van de consonant **म** in woorden als: manus (mens), kám (werk), kimti (kostbaar), mom (was), mámá (moeders broer).

De letter ‘R’ wordt gebruikt voor de weergave van de consonant **र** in woorden als: rumál (zakdoek), prem (liefde), cire (scheuren, opereren), jarur (zeker), sardár (chef, hoofdman).

De letter ‘L’ wordt gebruikt voor de weergave van de consonant **ल** in woorden als: Láde (laden), alge (apart), phul (bloem), lál (rood), lile (slikken).

De letter ‘W’ wordt gebruikt voor de weergave van de consonant **व** in woorden als: wádá (belofte), táwá (bakplaat), suwar (varken), nináwá (spruw), banwáwe (laten maken).

De letter ‘S’ wordt gebruikt voor de weergave van de consonant **स** in woorden als: swarag (hemel), sew (een zoetigheid) sás (schoonmoeder), suske (snikken), sarsaráe (ritselen).

De letter ‘H’ wordt gebruikt voor de weergave van de consonant **ह** in woorden als: hál (toestand), hirá (diamant), lohá (ijzer), salláh (advies), hinhináe (hinneken).

De letter ‘F’ wordt gebruikt voor de weergave van de consonant **फ** (uitgesproken als in Nederlands: fiets, laf);in woorden als faislá (besluit), farak (verschil), dafe (keer), baraf (ijs), felam (film).

De letter ‘Z’ wordt gebruikt voor de weergave van de consonant **ज़** (uitgesprtoken als in Nederlands: ziek, bonzen) in woorden als: zaban (taal), zamin (aarde), ziddi (koppig), farz (plicht), izzat (eer).

De letter ‘kh’ wordt gebruikt voor de weergave van de consonant **ख** (uitgesproken als in Nederlands: lach, ploeg) in woorden als: khás (speciaal), kháli (leeg, slechts), khabar (bericht), akhbár (krant), tárikh (datum).

Wordt vervolgd

In deze rubriek leest u sarnámi spreekwoorden , gezegden en raadsels. Van enkele zijn de betekenissen aangegeven en voor sommige moet u de betekenissen zelf uitzoeken.

1. Peṭu mare peṭ ke khát. Námi mare nám ke khát. Vert. De gulzigaard slooft zich uit voor zijn maag, de eierzuchtige voor zijn naam (roem).
2. Haddi big ke kuttá ke laráwe. Vert. Men gooit een kluiif om honden te laten vechten. De knuppel in de hoenderhok gooien. (equivalent): Khisiyán billi khambá noce. Vert. Een nijdige kat rukt aan een paal.
3. Duser ke áñkh meñ kántá. Vert. Een doorn zijn in iemands ogen.
4. Háthi ghume gáon-gáon, jekar háthi, okar nám. Vert. De olifant zwerft van streek tot streek, maar wiens eigendom het is, diens eer het is.
5. Bhauij ke ghar-duwar nandi ke lablab. Vert. Het huis is van de schoonzus, maar de zus van de echtgenoot komt er de baas spelen.

Sarnámi	Nederlands
Áj	Vandaag
Amáwas	Nieuwe maan
Áyu, umir	Leeftijd
Bacpan	Jeugd jaren
Baris, sál	Jaar
barsát	Regentijd
burhápa	Ouderdom
jawáni	Als men refereert aan de jonge jaren
Do pahar	Middag
ghantá	Uur
Haptá	Week
Janam, paidáis	Geboorte
janamdín	Verjaardag

Sarnámi	Nederlands
jhurá	Droge tijd
Barkhá	Regen
Kalhin ^y á, kal	Gisteren
Jug, yug	Tijdperk
Bihán	Morgen
Mausam, ritu	Jaargetijde, seizoen
Pakh	Maandhelft
mahinná	Maand
Rát	Nacht, avond
Parso	Eergisteren
Sanjhá, sanjhali juni	Namiddag
Sabere	Voormiddag, ochtenduren
Dín, roj	Dag (v/d week)

Voorlopige planning Bhásá edities

Periode van uitgave		
Reguliere uitgaven	Extra uitgaven	Blank
Januari	februari	Maart
April	Mei	Juni
Juli	Augustus	September
oktober	November	December

Afhankelijk van de tijd, ruimte en de mogelijkheden die Bhásá ter beschikking heeft, zal zij uitkomen met de extra uitgaven of edities.

De reguliere uitgaven staan vast.

Enkele namen voor hedendaagse Hindustaanse etenswaren

Acár	zuur (ingemaakt)
Gos-machri	vis en vlees
Andá	ei
Gulgullá	oliebol
Álu	aardappel
Jilebi	krakeling (zoet)
Bará	kroket van blom en urdi
Karhi	meelsoep pesi (urdi))
Bhánji	bladgroente
Mithái	zoetigheid
Bhát	gekookte rijst
Nimak	zout
Caná	kekererwt
Nemnár	limonade
Caṭni	Sambel (soort mosterd met veel peper)
Páni	water
Cini, sukru	suiker
Phulauri	gekruid pesi balletjes
Cokhá	ook een sambal soort (maar het is meer als puree)

Dál	erwten soep
Roṭi	(‘plat brood’)
Dudh	melk
Sewái	vermicelli (ook wanneer het suiker en melk heeft)
Ghiw	gezuiverde roomboter
Tarkári	groente (gekookt)
Ghugari	klaargemaakt caná
Tel	olie, vet
Más-machri	vlees en vis
Sem	Sem
Lauki	poe
Bhántá	boulanger
Bhindi	oker
Lesun	knoflook
Golmiric	zwarte peper
Sodá	bakpoeder
Besan	poeder gemalen pesi
kaserá	cassave
Arui,tainyá	chinese tayer
Caur	rijst (ongekookt)
Jhingá	garnalen
Dalbhari roṭi	met gele pesi gevulde roti
Alubhari roṭi	met aardappel gevulde roti
Munakká	rozijnen
Nenuwá	gladde soekwa
Taroi, jhingi	gekartelde soekwa
Jirá	anijszaad
Masálá	Kerrie
Hardi	koenier poeder
Dudhpitṭhi	kleine stukjes gesneden deeg in melk klaar gemaakt
Dalpitṭhi	kleine stukjes gesneden deeg in dal klaar gemaakt
Dalcini	Kaneel

Het verhaal van Safimohamed Basarat 00/949

Ik koos voor de naam Basarat Mohamed Juzuf uit mijn 'kleine verzameling van sleutelinformanten' over de Hindustaanse cultuur en traditie en belde met hem. Ik vroeg aan Mohamed Juzuf of hij bereid was het verhaal te doen over zijn vader, die

tijdens de Hindustaanse Immigratie (1873-1916) naar Suriname meegekomen was. Ik vertelde hem ook dat de informatie die hij aan mij zal verstrekken, verwerkt zal worden in een boekvorm voor publicatie.
Heel enthousiast nodigde hij mij uit en hij vertelde het verhaal over zijn vader, wijlen de heer Safimohamed Basarat.

Mohamed Juzuf is geboren op 11 juni 1952. Na de lagere school te hebben doorlopen, solliciteerde hij bij het Ministerie van Justitie en Politie. Daar kwam hij in dienst bij het departement van Justitie, de hoofdafdeling Deliquentenzorg als cipier. Hierna ging hij met overplaatsing naar het Ministerie van landbouw Veeteelt en Visserij tot hij de pensioengerechtigde leeftijd bereikte. Hij is op 28 juli 1974 gehuwd met Masram Hazroeniesa (dochter van Masram Hafiejoela en Hamidan Moesafier). Ze hebben vijf dochters. Thuis kweekt hij enkele geiten, schapen en kippen; daaruit verkoopt hij soms enkele. Hij komt zelf uit een gezin van 11 kinderen (8 jongens en 3 meisjes)

Mohamed Juzuf vertelde het verhaal over zijn vader

Wanneer Safimohamed Basarat (de vader van Mohamed Juzuf) aan de Bomaweg no. 85 rustig in zijn hangmat (jhaluwá) lag, riep hij mij (Mohamed Juzuf) bij mijn roepnaam: ‘Radjen’. En hij liet mij (nog een kleine jongen) bij zich komen om verhalen uit het verleden te vertellen. Zo vertelde mijn vader het verhaal over India waar hij vandaan kwam. Het dorp of plaatsje waar hij woonde heette Sukhoeah en vlak aan de overkant van de weg (sarak ke habrá men) woonde zijn zus, mijn phuwá. Ze woonde op een korte afstand van ongeveer 10-20 meter en verderop in de weg woonden mijn ooms en enkele andere familieleden.

Het vertrek van Safimohamed Basarat naar Suriname

Uit het gesprek met Mohamed Juzuf bleek dat zijn dádá en dádi respectievelijk: Basarat Tarab (00/947) en Karmatia Bhikhu (00/948) reeds afspraken gemaakt hadden met vermoedelijk een ronselaar om naar een ander land te vertrekken. Ze waren reeds voorbereid op het vertrek naar ‘het beloofde land’. Safimohamed Basarat was nog heel jong, toen zijn ouders (vader Basarat Tarab (36 jaar oud-00/947) en moeder Karmatia Bhikhu (26 jaar oud-00/948) besloten om naar het ‘gouden land’ (soná ke desh) te gaan. Het verhaal over zijn vader, zijn dádá (grootvader/Urdu) en dádi (grootmoeder/Urdu) begint in het toenmalig Brits-Indië (het huidige India), in het district Basti, het dorp Sukhoeah in de nabije omgeving van de politiepost/commissariaat Rudhouli. Als kleine jongen was Safimohamed heel levendig. Hij had veel vrienden en hij ging vaak met hun spelen. Zijn phuwá (de zus van zijn vader) had een bat gemaakt en daarmee ging hij bat en bal spelen met zijn vrienden en de andere leeftijdsgenoten. Het was de phuwá die dit spel aan hem had geleerd. Safimohamed was erg geliefd bij de phuwá. ‘Ik ging vaak bij mijn lieve phuwá en ik at sádá roṭi’. ‘Op het erf waren er ook mulki kaṭahars’, de vruchten daarvan groeiden heel laag op de grond of zelfs aan de stam op de grond en ik ging bij mijn phuwá om ook de ‘mulki kaṭahars’ te eten.

Al enkele dagen voor het vertrek van de familie Basarat uit het dorp Sukhoeah, heerste er een zeer droevige sfeer. ‘Ik ging bij haar de zoete kastanjes plukken en eten’. Hierna kreeg Safimohamed tranen in zijn ogen en hij huilde, vertelde zijn zoon Mohamed Juzuf. Een dag voor hun vertrek vertelde de phuwá aan hem (Safimohamed), dat hij naar een ander land zou vertrekken en elkaar misschien nooit meer zouden ontmoeten. Ze nam hem in haar armen en herhaalde: ‘betá je zal naar een ander en mooi land gaan’. ‘Misschien gaan wij elkaar nooit meer ontmoeten, betá je moet aan mij blijven denken en als Alláh-tálá het wenst, zullen wij elkaar ooit nog eens tegenkomen en zij kust me mij’.Over hun vertrek hadden de ouders niets aan Safimohamed verteld; de phuwá kon het waarschijnlijk niet meer volhouden en ze had een dagje voor het vertrek aan hem verklapt.

De volgende ochtend, de dag van het vertrek

Safimohamed werd heel vroeg gebaad en gekleed in een soort grijze ‘denim’ pakje, de zogeheten ‘lederhose’ pak, die zijn phuwá speciaal voor hem had gestikt met een passend hemd erbij. Dezefde ochtend van vertrek, nadat ze mij gekleed had, tilde ze mij op, kust me mij en ze gaf mij aan mijn moeder. Toen wij vertrokken, bleef ik naar haar kijken en wuiven. De buurtbewoners en familieleden stonden langs de weg. Een ieder was droevig. De phuwá liep een paar stappen vooruit en stopte. Dit herhaalde ze. Ze schreide en omhelsde een ander familielied en wuifde naar mij en mijn ouders. Mijn ouders keken ook naar hun en huilden mee. Ik begreep er echter heel weinig van. Ik wist alleen dat ik samen met mijn ouders ergens naartoe ging. Hierna hebben mijn ouders mij naar een verre plaats gebracht, naar een ander district waar er een grote schip stond, pál ke jaháj (een zeilboot).

‘Op de plek aangekomen vanwaar we zouden vertrekken, kreeg ik veel eten en een plekje toegewezen om te slapen’. ‘Veel begreep ik ook niet wat de blanke mensen zeiden en omgekeerd, vooral wanneer je iets nodig had (een glas water of iets anders)’. ‘En na een heel lange reis kwam ik in Suriname aan’. In

Suriname dacht Safimohamed nog alijd aan zijn lieve phuwá en zei dat hij haar niet meer zou zien. De grootouders van Mohamed Juzuf vertrokken op 30 mei 1912 uit India met de boot Chenab en ze kwamen op 8 juli 1912 in Suriname aan. Gelijk met hun komst in Suriname begon ook hun contract te lopen. Zijn grootvader beëindigde zijn contract op 1 juli 1919, terwijl het contract van zijn grootmoeder op 8 juli 1917 eindigde. Samen met het contract van zijn grootmoeder eindigde ook het contract van zijn vader. Safimohamed Basarat was 14 jaar. Volgens bronnen (data-base van de Hindoestanen) werden ze op de plantage Alliance te werk gesteld. De planter heette A. Shields en hij was beheerder van de plantage Alliance aan de Matapica in het district Commewijne.

Op de vraag of Mohamed Juzuf wist waar zijn grootouders samen met zijn vader Safimohamed hun contract uitgezeten hadden, wist hij niet exact aan te geven. (Uit internet-bron bleek dat zijn grootouders hun contract – in de periode 1912 - 1919 op de plantage Alliance uitgezeten hadden).

Na zijn contract had Basarat Tarab enorm veel problemen met huisvesting, werk en voeding. ‘s Avonds kon hij ook niet slapen doordat ze geen goed onderkomen hadden en zij veel last ondervonden van muskieten. Nadien vertrok Basarat Tarab met zijn vrouw en zoon Safimohamed Basarat naar de plantage Mariënborg in hetzelfde district (Commewijne). Op Mariënborg kreeg hij een tijdelijke onderkoming op het balkon van de huisbewoner Bhoelai. Samen met zijn vrouw Karmatia Bhikhu mocht hij bij Bhoelai tijdelijk blijven en ‘s avonds ook slapen.

Na ongeveer drie (3) maanden wees de toenmalige overheid ofwel de koloniale overheid een perceel aan hem toe. Het perceel lag aan de Leidingen. Toen de grootouders van Mohamed Juzuf samen met zijn vader Safimohamed op Leiding 9 kwamen wonen, bouwden ze een hut, waarvan de wanden voorzien waren van gespleten palmbomen met een dakbedekking van palmladeren (de zogeheten pinabladeren). In de hut had hij een zoldertje gebouwd, waarin zij hun slaapgelegenheid ingericht hadden. In de hut zelf waren hun schrale huishouden geplaatst.

De ‘Leiding’ zag er toen anders uit. Het kanaal van Leiding 9 was nog halfverwege met de hand gegraven. Het was nog bebost. Op Leiding 9, waar ze woonden, deden de grootouders aan rijst- en tuinbouw voor eigen gebruik. De landbouw werd volledig met de hand gedaan op het toegewezen perceelland. Hiernaast hield de familie geiten en kippen op na. Ook gingen zij bláká-ái pesi verbouwen. Zijn grootvader stierf op ongeveer 52 jarig leeftijd en ligt begraven aan het einde van Leiding 9, op een erf van een zekere Bakkar.

Intussen had Safimohamed de huwbare leeftijd bereikt en hij trad in het huwelijk (de huwbare leeftijd bij een jongeman uit die periode was ongeveer 12-14 jaar). Uit dit huwelijk zijn twee (2) kinderen geboren, geheten Rustam en Mahes. Echter heeft het huwelijk door omstandigheden geen stand gehouden. Daarna trouwde hij weer met een andere vrouw, geheten Jainab Bholai uit Mariënborg, in het district Commewijne. Samen met haar had hij elf kinderen.

Na Leiding 9, kwamen de ouders van Mohamed Juzuf met hun gezin op Leiding 19 wonen (aan de zijde van de zogeheten ‘Kameelbrug’, richting Nieuw Weergevondenweg, Kwarasan). Het perceel op leiding 19 hadden ze gehuurd van een Jaháji-bháí geheten ‘Bábu’ Sewradjsingh.

Hij verliet het perceel aan de Leiding 19 en kocht een eigendomsperceel te Bomaweg no. 85, waar Mohamed Juzuf momenteel woonachtig is. Het perceelland groot ongeveer 6,5 ha. bewerkte zijn vader met 2 stieren (geheten Lálká en bulmán). Hij verbouwde rijst en andere groentesoorten en hij bracht ons daarmee groot. In zijn vrije tijd ging hij met de stieren de goten ophalen voor 2,5 centen (barká sis). Voordat zijn vader het tijdelijke met het eeuwige verwisselde, gaf hij aan elk der kinderen een stukje eigen perceelland, zodat zij een houvast hadden en daarop hun leven verder konden opbouwen. Safimohamed Basarat was heel gezond. Hij heeft tot en met zijn negentigste jaar gefietst.

De immigrant Safimohamed Basarat en zijn vrouw Jainab Bholai (ouders van Mohamed Juzuf)

Al de kinderen (in totaal 5) van Mohamed Juzuf heeft zijn vader Safimohamed op de fiets naar school gebracht. Tijdens het gesprek zei Mohamed Juzuf vaak dat zijn vader een heel lief en aardig mens was.